

ԻՆՉ Է ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

(ըստ ՄԷՆՁԵՐԻ)

Քրիստոնէական եկեղեցին, որ իւր գոյութեան առաջին դարերում Հռոմէական տէրութեան տնտեսական հաւածանքներին էր ենթարկուած՝ սկզբում հաւատացեալների մի ազատ ժողով էր, ուր ոչ մի ստիպողական իշխանութիւն չկար: Միջին դարերում եկեղեցին իւր անդամների գործողութիւնները ենթարկում էր ճշման և խիստ պատիժների, իսկ եկեղեցւոյ պաշտօնեաները իրաւունք ստացան իրենց անդամներին անբարոյական կամ յանցաւոր գործերի համար ոչ միայն տուգանքի ենթարկելու և բանտարկելու, այլ և մահով պատժելու: Այսպիսով եկեղեցին, որ սկզբում մի բարոյական միութիւն էր, այս ժամանակներում ստիպողական իշխանութեան այն դերն էր իւրացրել, որ այժմ բացառապէս պատկանում է կառավարութիւններին: Այժմ կաթոլիկ եկեղեցւոյ պատմական գործունէութիւնը, որ իրագործւում է միմիայն խոստովանքի միջոցաւ, արդէն կորցրել է իւր նշանակութիւնը և ձեական է դարձել: Ժամանակակից բողոքական եկեղեցիներն էլ բոլորովին հրաժարուել են որևէ պատիժ սահմանելու ձգտումից և աշխատում են իրենց հաւատակիցների բարոյական զարգացման նպաստել մի մի բացառապէս բարոյներով, մտիթարանքներով և բարի օրինակով: Սակայն եկեղեցւոյ ազդեցութիւնը դեռ այժմ բաւական զօրեղ է իւր հաւատացեալներին այս կամ այն գործողութիւնը կատարել դրդելու համար կրօնական խնդիրներում և առհասարակ յայտնի չափով դեռ զեկավարում է մարդկանց վարմունքները: Այսպիսով դուրս է գալիս, որ ոչ թէ մի, այլ երկու բարոյականութիւն կայ, որոնք եկեղեցին և պետութիւնը միմեանց դէմ կռուելիս՝ նոյնպէս ընդհարւում են իրար հետ:

Մինչև այսօր այս կռիւը սովորաբար որոշւում էր յօգուտ եկեղեցւոյ, որովհետև ժողովրդի լայն խաւերը նրա իշխանութիւնը համարում էին աւելի հին և ամուր քան թէ տէրութեան իշխանութիւնները: Այսպէս վերջին ժամանակների պատժութիւնից բաւական է յիշել պրուսական կառավարութեան ընդհարումը պապի հետ, երբոր մարմնաւոր իշխանութիւնը պաշտօ-

նից հրաժարեցրեց բոլոր եպիսկոպոսներին, իսկ կաթողիկ ժողովուրդը շարունակում էր ճանաչելու նրանց իշխանութիւնը:

Երրորդ ֆակտորը, որ ստեղծում է առանձին բարոյականութիւնը՝ դա տնտեսական դասակարգերն են: Սկզբում այս տարրերը միմեանցից բաժան բաժան անհատներից էին բաղկացած, որ հետզհետէ սկսեցին զանազան հանգամանքներում միանալ և մշակեցին առանձին բարոյականութեան դադափար: Այժմ այս տարրերն են՝ ազնուականութիւնը, հոգևորականութիւնը, ղինուորական դասակարգը, պաշտօնեաները, փաստաբանները, բժիշկները և արդիւնաբերողները, որովհետև դասակարգը մարդուն կապում է իւր հետ կենսական նշանաւոր նպատակներով և մանաւանդ տնտեսական և սոցիալական շահերով, ուստի և դասակարգային բարոյականութիւնը յետ է մղում եկեղեցական և պետական բարոյականութիւնը: Բաւական է յիշել մենամարտութեան մասին եղած ծիծաղելի և զղուելի վէճը, որ դեռ շարունակւում է: Պետական և եկեղեցական կանոնները թէև արգելում են մենամարտութիւնը, բայց իշխանութիւն ունեցողները ի նկատի առնելով ղինուորականների արամազրութիւնը ոչ միայն թոյլատրում են, այլ և ամեն կերպ խրախուսում: Մի քանի արտօնաւոր դասակարգեր՝ օֆիցերները, պաշտօնեաները, փաստաբանները հսկողութիւն են տնօրինում իրենց ընկերակիցների մասնագիտական և մասնաւոր կեանքի վրայ, այսինքն վարչական իշխանութիւն են դրժադրում և դասակարգային բարոյականութեան պահանջները խախտելու դէպքերում վարչական պատիժներ են նշանակում և մինչև անգամ իրենց շրջանից արտաքսում են յանցաւորներին: Այսպիսով արտօնեալ դասակարգերը հնարաւորութիւն են ստանում փաթաթել իրենց դասակարգային բարոյականութիւնը և եսական ձգտումները ուրիշների վզին ստիպողական միջոցներով և սրանից առժողով ստորին խաւերը, գիւղացիք, մանրավաճառականները, բանուորները, որոնք նոյնպիսի կազմակերպութիւնից զուրկ են:

Բարոյականութեան չորրորդ աղբիւրը կուսակցութիւններն են, որոնք իրենց ազդեցութեան ուժով վերոյիշեալ ֆակտորներից թոյլ են:

Իրենց նպատակների համեմատ կուսակցութիւնները անուանւում են քաղաքական, տնտեսական և գեղարուեստական: Ամեն մի կուսակցութիւն իւր անդամների համար ստեղծում է առանձին կուսակցական բարոյականութիւն: Կուսակցութիւնների մեծ մասը ձգտում է ոչ մի այն պահպանելու, այլ փոփո-

խելու գոյութիւն ունեցող պետական, եկեղեցական և հասարական հիմնարկութիւնները, ուստի և կուսակցական բարոյականութիւնը յայտնի կերպով տարբերուած է սովորական բարոյականութեան կանոններից և այլ միութիւնների հասկացողութիւններից: Այս երևոյթը տեղի է ունենում մասնաւանդ այն դէպքերում, երբոր մի որևէ կուսակցութիւն ծածկուած է իւր նպատակները և գործունէութիւնը: Այսպիսի հանգամանքներում կուսակցական և ընդհանուր բարոյականութեան մէջ կարող է ծագել ուղղակի սարսափելի հակադրութիւն: Բաւական է յիշել մեր ժամանակի անիշխանականների աղանդը և նրանց բարոյները:

Կուսակցական պայքարների սաստկանալու ժամանակ կուսակցական բարոյականութիւնը շատ անգամ հերքում է ուրիշ մեծութիւնների բարոյական հասկացողութիւնները: Այսպէս օրինակ Գերմանիայում բեֆորմացիայի ժամանակ երեսնամեայ պատերազմի վերջնալուց առաջ բարոյական բոլոր միւս ֆակտօրների մէջ իշխում էր դաւանաբանական բարոյականութիւնը, իսկ մեծ յեղափոխութեան ժամանակ, երբոր Յակոբսոնների կուրը կառավարութիւնից էլ զօրեղ էր, Ֆրանսիայում բոլորին տիրում էր քաղաքական կուսակցութիւնների բարոյականութիւնը: Խաղաղ ժամանակներում ընդհակառակը կուսակցական բարոյականութեան ազդեցութիւնը հասարակական կեանքում այնքան էլ մեծ չէ լինում: Մի քանի կուսակցութիւններ թէև ձգտում են զօրեղացնել իրենց դաւանանքի ազդեցութիւնը նրանով, որ իրենց մարմիններին իրաւունք տալիս իրենց կուսակիցներին վարչական պատիժների ենթարկելու, բայց որովհետև քաղաքական կուսակցութիւնների պատիժը կարող է վերջնալ միմիայն կուսակցութիւնից արտաքսելով, որ առանձին մեծ հետևանք չէ ունենում պատժուածի համար, ուստի և այս տեսակ կուսակցութիւնները չեն կարողանում ստիպմամբ հպատակեցնել իրենց վարդապետութեան ժողովուրդի այլ դասակարգերը: Ուրիշ ազդեցութիւն ունեն կեանքի վրայ տնտեսական կուսակցութիւնները, որոնք կարող են ազդել մարդու կենսական պայմանների վրայ:

Սրան գեղեցիկ ապացոյց կարող են լինել արդիւնաբերական բանուորների մասնագիտական միութիւնները, որոնք շատ քաղաքակիրթ երկրներում ստիպել են խոշոր նախաձեռնողներին, այլ խաւերին, ճանաչելու իրենց բարոյական կանօնները բանուորների և գործատէրերի յարաբերութիւնների մէջ: Վերջապէս բարոյականութեան հինգերորդ աղբիւրը հասարակական կարծիքն է:

Գ. ԵՆԳԻՐԱՐԵԱՆ

կը շարունակուի: